

Geweld in lesbische relaties

Workshop in het kader van de Lesbienedag, 19 oktober 2002, Gent
door Irene Zeilinger

Mishandeling, seksueel geweld of de doorgewone alledaagse vernedering, dat komt in de beste families voor. Ook in lesbische relaties. Maar daar wordt onder lesbiennes nog hardnekkiger over gezwegen dan in de heterowereld. Toch kan er van uitgegaan worden dat in een derde van alle lesbische relaties één van de partners geweld gebruikt. Waarom het zo moeilijk is om daarover te spreken of in te grijpen, zowel voor individuen als voor holebi-organisaties, wat het specifieke is aan geweld in lesbische relaties en wat eraan kan gedaan worden, daarover gaat het in deze lezing.

Voorstelling

Ik ben hier in mijn rol als contactpersoon voor België van het Europese Daphneprojekt rond geweld tegen lesbiennes. We, dat zijn verschillende organisaties in Duitsland, Oostenrijk en België, hebben van de Europese Commissie subsidies voor vier jaar gekregen en een van de vier jaar is gewijd, niet aan geweld tegen lesbiennes door heteroseksuelen, maar aan geweld tussen lesbiennes in hun relaties. Daarvoor werd er dit jaar in Duitsland en Oostenrijk onderzoek uitgevoerd in de vorm van interviews met lesbiennes die ooit geweld in hun relaties hebben meegemaakt. Op 25 november worden de resultaten gepresenteerd in een brochure.

Vormen van partnergeweld tussen lesbiennes

Eerst moeten we de vraag beantwoorden waarover we het hebben als we over geweld in lesbische relaties praten. Geweld kan verschillende vormen aannemen en in meerdere vormen tegelijkertijd optreden. De twee partners kunnen wederzijds geweld uitoefenen. En geweld kan ook tegen kinderen, nieuwe of ex-partners, vriendinnen, huisdieren en het eigendom van het slachtoffer gericht zijn.

- **fysiek geweld** : slagen, trappen, stoten, verbranden, wurgen, met wapens aanvallen, drugs toedienen, moord, de onthouding van noodzakelijke dingen als medicamenten of hulp als de partner ziek is...
- **verbaal geweld** : schelden, vernederen, bedreigen, grapjes, misprijzende benamingen...
- **psychisch geweld** : dreigen met outing, haar ontzeggen om vriendinnen te ontmoeten, chanteren, jaloezie, voortdurend bekritisieren, stalking...
- **emotioneel geweld** : in het algemeen het misbruiken van de emotionele zwaktes van de partner, bijv. een geschiedenis van misbruik of geweld in het gezin van oorsprong.
- **seksueel geweld** : verkrachting, ongewenste aanrakingen, ongewenste seksuele praktijken, onthouding van seks als vorm van controle of straf...
- **economisch geweld** : controle via het geld uitoefenen.

Er zijn nog vele andere mogelijkheden om machtsongelijkheden binnen de relatie voor controle te gebruiken, b.v. als een van beiden een verblijfsvergunning nodig heeft of werkloos of dakloos is of zwart of gehandicapt. Stel je voor, je zit in een rolstoel en jouw partner neemt je de rolstoel weg of wil je niet helpen om naar het toilet te gaan.

Er is nog geen onderzoek beschikbaar voor België, maar voor de Verenigde Staten en andere Europese landen weten we dat geweld voorkomt in ongeveer een vierde tot een derde van lesbische relaties. Dat betekent dat - statistisch gezien - in een van vier of zelfs in een van drie van de koppels die jullie kennen een van de partners geweld uitoefent tegenover haar lief. Dat is onvoorstelbaar, en dat heeft meerdere oorzaken:

1) Taboethema

Geweld in lesbische relaties is een taboethema binnen de lesbiennewereld. De 'gelukkige' jaren zeventig en tachtig zijn voorbij met de illusie dat bewuste, feministische, lesbische vrouwen alle andere vrouwen met respect en liefde zouden behandelen. Maar we zitten nog steeds met twee stereotypes uit die tijd die moeilijk uit te roeien zijn omdat ze deel uitmaken van onze positieve identiteit. En die identiteit is sowieso al moeilijk genoeg op te bouwen in een niet positief gestemde heteroseksistische wereld. Het eerste stereotype is dat de lesbienne als sterke, onafhankelijke amazone gewoon geen slachtoffer kan zijn. En het andere is de lesbienne als zuster die zonder meer verstaat wat ik hoef en wil en dat dan ook nog doet. Met deze beelden is het moeilijk om zich het tegendeel voor te stellen: een niet sterke, niet zelfbewuste lesbienne als slachtoffer of een wrede lesbienne die met opzet haar partner kwetst.

Bovendien bestaan er al zoveel vooroordelen tegenover lesbiennes dat het bespreekbaar maken van geweld in lesbische relaties op nestvervuiling lijkt. We hebben toch zo al problemen genoeg met discriminatie en vooroordelen, de hetero's (en wij zelf) moeten niet perse ook nog te weten komen dat het in onze relaties niet altijd best loopt.

2) Het dringt niet naar buiten

Om het zwijgen over geweld tussen lesbiennes te verstaan, moeten we ook bekijken wat lesbische relaties eigenlijk voor ons als lesbiennes betekenen. Voor velen is de relatie de enige plek waar lesbiennes hun psychoseksuele identiteit zonder grenzen kunnen beleven, zonder te moeten liegen, zonder compromissen te moeten zoeken, zo'n beetje "You and me against the world". De relatie is het zichtbare bewijs voor een geslaagd lesbiennelven. Het mislukken van een lesbische relatie betekent nog steeds voor sommigen het mislukken van het lesbische model - voor heterorelaties is dat niet het geval, daar gebeuren scheidingen om individuele redenen. Daarom rust een zware verantwoordelijkheid op twee lesbiennes als ze een relatie beginnen.

En, laat ons eerlijk zijn, velen beleven hun relaties op een behoorlijk geïsoleerde manier, in onze cocon van veiligheid, zodat de partner alles voor mij moet zijn. Van buiten komt ook veel druk, omdat de omgeving de relatie vaak niet aanvaardt. Misschien ervaren beiden discriminatie in de vijandige "buitenwereld" en zoeken daarvoor een tegengewicht "binnen". De steun die aan de meeste heterokoppels stilzwijgend gegeven wordt, bestaat voor ons meestal niet.

Als er in deze situatie een partner geweld uitoefent, dan lijkt dat verstaanbaar aangezien de druk en stress van buiten. De lesbienne die het geweld beleeft, durft nog minder daarvoor uit te komen dan een heterovrouw, om niet het beeld van de altijd gelukkige lesbische relaties te verstoren. Ze wil ook haar partner beschermen tegen discriminatie en vooroordelen. En dan is het ook nog zo dat na een scheiding de vriendinnenkring vaak wordt opgedeeld en het slachtoffer misschien ook nog haar sociale omgeving verliest.

3) Vrouwen als daders

Ook de manier waarop partnergeweld in onze samenleving een thema werd, heeft een invloed op de onzichtbaarheid van lesbisch partnergeweld. De kritiek op geweld plegende mannen ging uit van de feministische vrouwenbeweging. Vrouwen reageerden daarop met vrouwenvluchthuizen, cursussen zelfverdediging en allerhande andere projecten tegen mannelijk geweld. Daarom zijn alle of de meeste instrumenten die we hebben om met partnergeweld om te gaan, afgestemd op de man als dader en de vrouw als slachtoffer. Dat vrouwen ook geweld zouden kunnen uitoefenen, past gewoon niet in het beeld. In het Duits zeggen we "dass nicht sein kann, was nicht sein darf". Dat gaat zo ver dat zelfs de dader zich niet als dader herkent: heel weinig lesbiennes die geweld uitoefenen zijn zich daarvan bewust en zien zichzelf als slachtoffer.

Vrouwen als daders worden gemakkelijk vergeten als er een project rond daderhulp opgezet wordt of als veiligheidsregels opgesteld worden voor een vluchthuis: mannen mogen er niet in, mogen het adres zelfs niet weten, maar vrouwen wel. Voor mij als lesbienne betekent dat dus

minder veiligheid binnen het vluchthuis omdat mijn gewelddadige partner makkelijk toegang zou kunnen krijgen. Bovendien is er het gevaar dat ik door de andere inwoners als lesbienne gediscrimineerd word. Een onderzoek van het afgelopen jaar heeft aangetoond dat lesbiennes uit gewelddadige relaties vaker in huizen voor daklozen terechtkomen dan in vluchthuizen en dat heeft zeker iets te maken met het feit dat ze zich niet automatisch door een organisatie aangesproken voelen, die beweert voor "iedereen" of "alle vrouwen" open te staan.

4) Ons omgaan met het thema

En tenslotte zijn er ook nog enkele typische manieren van de lesbiënewereld om met geweld in lesbische relaties om te gaan, binnen de vriendinnenkring of de politieke of vrijetijdsorganisaties voor holebi's. Deze typische reacties zorgen ervoor dat het geweld verder onzichtbaar blijft.

- a) **Ignoreren** : " het is toch maar hun privézaak ", " het is misschien maar een keer gebeurd ", " zo erg is het toch niet ", of " misschien interpreteer ik het fout ".
- b) **Uitsluiting** : Lesbische plaatsen zoals cafés, vzw's of fuiven worden als veilige plaatsen beschouwd omdat hier geen mannen komen die gewelddadig zijn kunnen. Als er dan toch iets gebeurt, is dat een bedreiging voor deze illusie, en de verantwoordelijke wordt uitgesloten. Er wordt onmiskenbaar duidelijk gemaakt dat geweld hier niet aanvaard wordt. Maar er vindt geen verdere uiteenzetting over geweld en geweldstructuren plaats.
- c) **Accepteren** : We mogen niet vergeten dat in sommige lesbiënekringen het gebruiken van geweld aanvaard is als een normale manier van conflictbeleving en als deel van het zelfbeeld van de sterke amazone die " dat niet pikt! "